

EETTISET TOIMIKUNNAT UUSIEN HAASTEIDEN EDESSÄ

Tutkimuspalvelupäivät 2025

Heikki Eilo (TaU)
Veikko Ikonen (VTT)
Laura Kitti (LUKE)
Aura Kivilaakso (HY)

Tutkimuseettiset vaatimukset lisääntyvät nopeasti

TUTKIJAT

Tutkijat haluavat toimia oikein ja eettiset valinnat pitää pystyä perustelemaan. He tarvitsevat tukea eettisen pohdinnan tueksi.

TUTKIMUSTEEMAT JA MENETELMÄT

Tekoäly, uudet teknologiat, kaksikäyttö, kanssatutkimus, some, jne.

Tutkijan osaaminen ja erilaiset roolit.

JURIDISET VAATIMUKSET JA TUTKIMUSTURVALLISUUS

Sopimukset, luvat, tiukentunut tietosuojalainsäädäntö (GDPR), tutkimusturvallisuuden arviointi

SIDOSRYHMÄT

Rahoittajat, julkaisijat, yhteistyökumppanit ja kansalaiset edellyttävät tutkimukselta vastuullisuutta ja eettisyyttä.

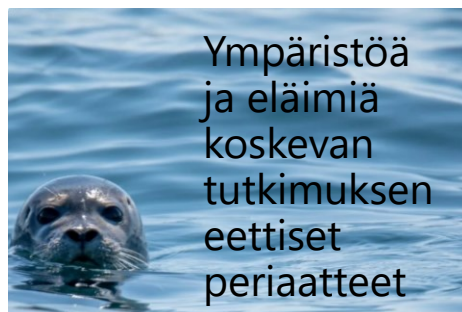
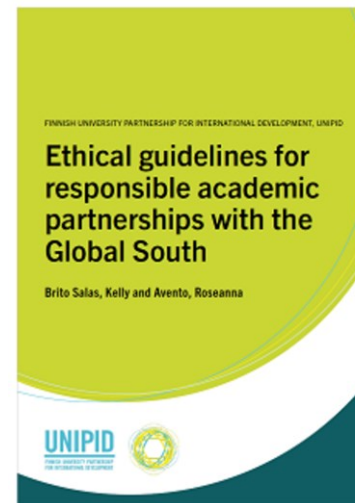
TIEDEYHTEISÖ

Vastuullisen ja avoimen tieteen vaatimukset. Luottamuksen säilyminen tutkijoihin ja tiedeviestintään.

TUTKIMUSORGANISAATIOT

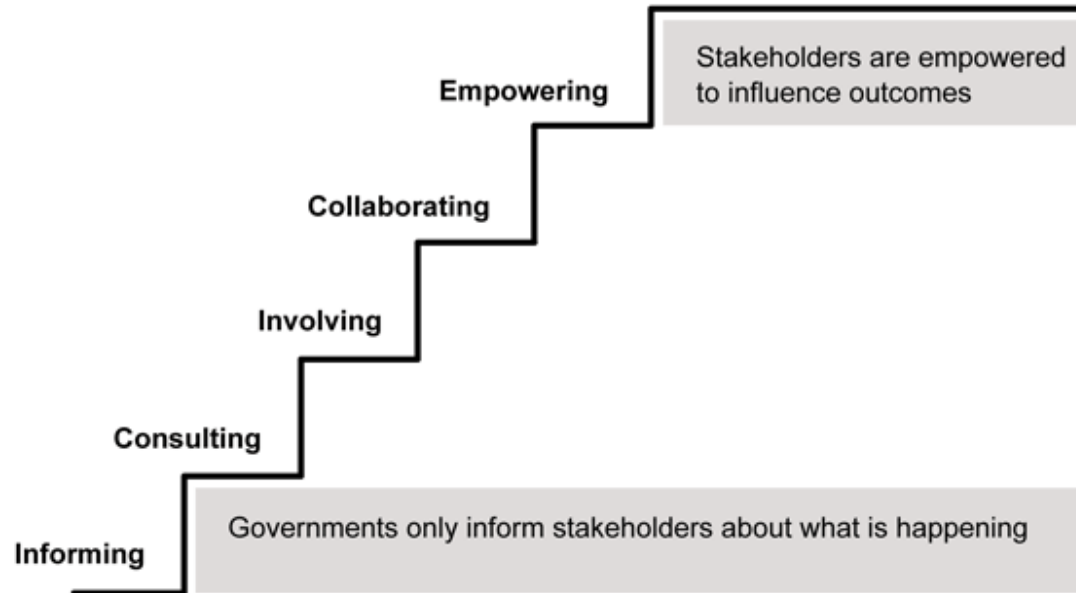
Organisaatioiden tuki ja koulutus
Kouluttaa kriittinen ajatteluun ja vastuullisuuteen
Eettiset toimikunnat

OHJEIDEN JA SUOSITUSTEN MÄÄRÄ KASVAA

Kanssatutkimus = co-research = extreme citizen science – ideaali?

- Tasa-arvoinen ja turvallinen tila (tavoitteena)?

Level 4 'Extreme'

- Collaborative Science – problem definition, data collection and analysis

Level 3 'Participatory science'

- Participation in problem definition and data collection

Level 2 'Distributed Intelligence'

- Citizens as basic interpreters

Level 1 'Crowdsourcing'

- Citizens as sensors

ECS ja Trust in Science – kuka voi tutkia, kenen ehdoilla? Onko tavoitteena muutos/vaikuttaminen?

- Tutkijan ammattitaito vs. tutkittavan tieto ja ymmärrys
- Tavoitteena lisätä tietoa ja ymmärrystä ja/tai vaikuttaa tutkimuksella?

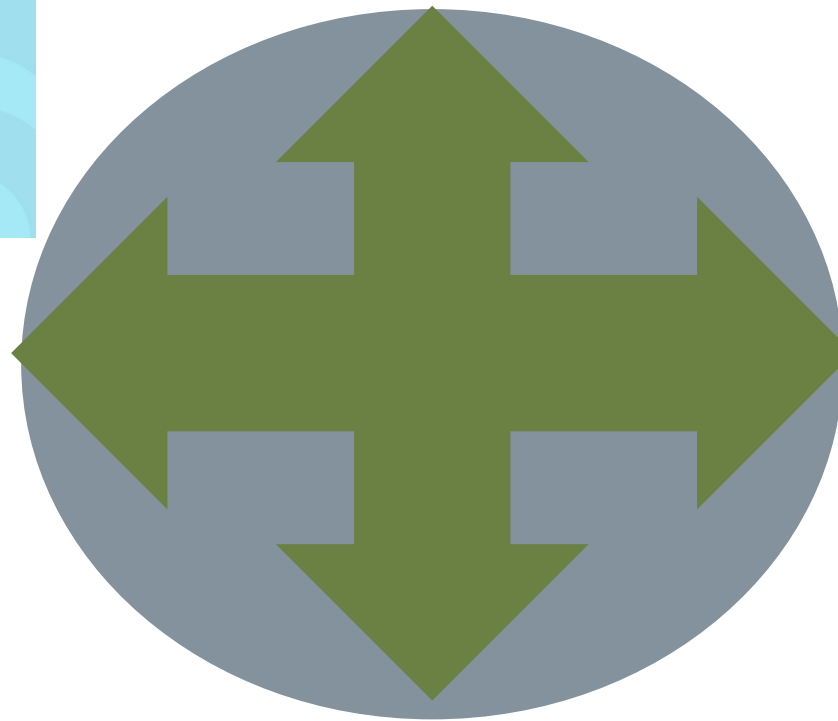
Ammattitutkija

Teoreettinen tieto

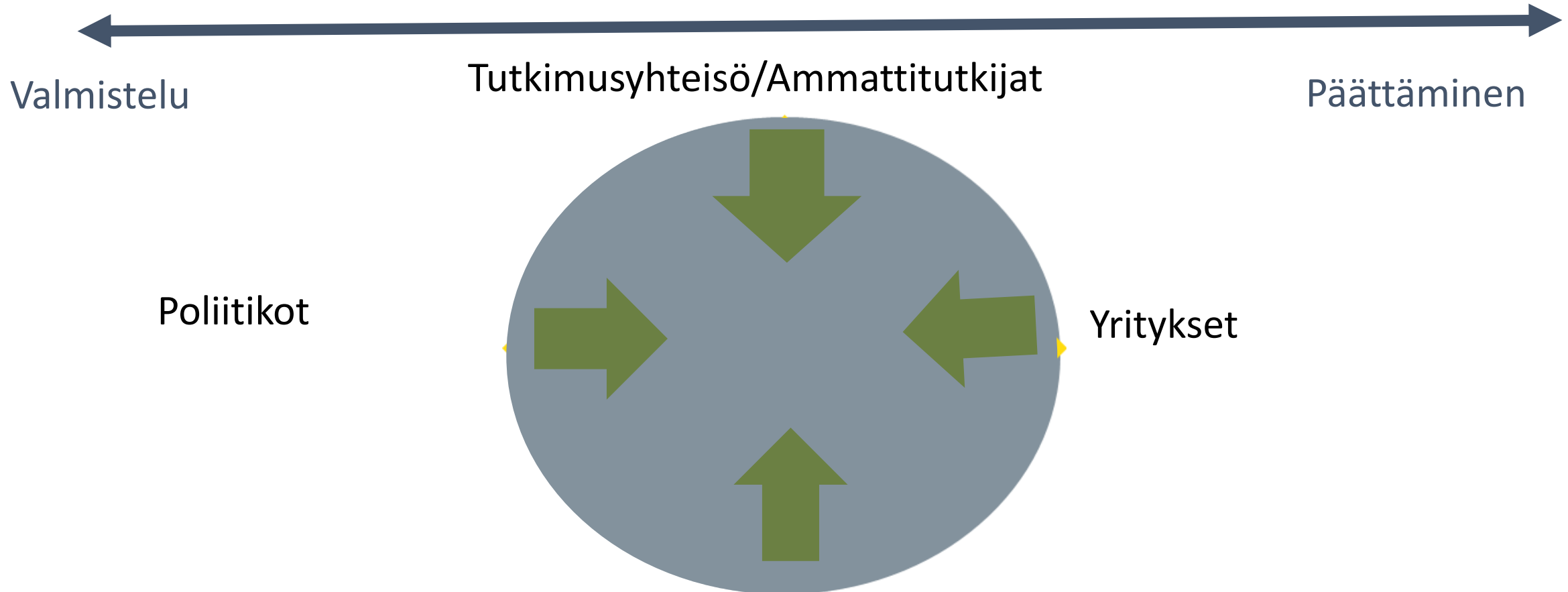
Kontekstuaalinen tieto ja
Muutostavoite

Kansalainen Tutkittava /
tutkimuskohde

Tutkimuksen elinkaari, toimijoiden intressit + rahoitus/resurssit (benefit sharing)

- Kuinka ja miten eri toimijat osallistuvat tutkimuksen suunnitteluun, toteutukseen ja päättämiseen?
- Yhteinen päämäärä? Mutta eri intressiryhmät eivät ole homogeenisiä!

Roolituksesta ja vastuista – pohdintoja ja kysymyksiä

- Erilaisissa tutkimusasetelmissa toimijoilla on erilaiset roolit ja vastuut
- Onko kansalainen kohde, yhteistyökumppani, avaininformantti, portti yhteisöön, kanssatutkija vai mikä?
- Valta-asema määrittää erilaisia positioita eri tavoin > vaikka tasa-arvoinen asema olisi tavoitteena, se tuskin tutkimuksellisessa kontekstissa toteutuu koskaan täydellisesti
- Tutkijan tai tutkimusryhmän tulee suojella tutkittavia/tutkimuskohdetta - aina?
- Tutkimus on aina kontekstuaalista ja arvovalintoja sisältävää?
- Entä (kanssa)tutkimus yritysten tai muiden organisaatioiden kanssa?
- Mitkä ovat eettisen ennakoarvioinnin haasteet kanssatutkimuksen ja etnografian osalta?

TUTKIMUSTURVALLISUUDESTA

Turvallisuuden tunne on psykologista, fyysistä, sosiaalista yms.

Turvallisuutta arvioitava:

- suhteessa paikkaan, kulttuuriin, tilaan, tilanteeseen ja aikaan
- suhteessa riskeihin; mikä on tutkimuksen lisäarvo, ovatko riskit hallittavissa

Edellä esitetyn perusteella **turvallisuutta arvioitava prosessinomaisesti tutkimuksen eri vaiheissa** ja erityisesti niissä kohdissa, joissa riskejä tunnistetaan olevan selvimmin

Tutkimusturvallisuudessa tulee ottaa huomioon **säännöt ja periaatteet** (esim. ihmisoikeuksien kunnioittaminen, **tietosuoja**, **eettisesti kestävien menetelmien käyttäminen**, tutkimuksen **vaikutukset** yms.

Tutkimusturvallisuus on huomioonotettava **kaikessa tutkimuksessa**. Kansainvälisessä tutkimuksessa turvallisuutta ei välttämättä hahmoteta samalla tavoin, joten turvallisuuden käsitteen määrittelemäinen ja sen toteuttaminen voi vaatia kompromisseja.

Tutkimusturvallisuuden toteuttamista voi konkretisoida **turvallisuusstrategialla**, jossa huomioidaan edellä mainittuja asioita ja kuinka niitä konkreettisesti toteutetaan; eräänlainen tutkimusturvallisuuden arvioinnin työkalu /riskien arviointi turvallisuuden kannalta.

LISÄÄNTYVIEN
VAATIMUSTEN
VAIKUTUS
EETTISEEN
ENNAKKO-
ARVIOINTIIN

TOIMIKUNTIEN KAPASITEETIN
VARMISTAMINEN

Lisää resursseja: arvioijia,
asiantuntemusta ja aikaa

Mahdollisuus erikoistumiseen,
esim. tekoäly, kanssatutkimus

Kansallinen ja kansainvälinen
yhteistyö

Toimikuntien välinen yhteistyö

ARVIOIJIEN OSAAMISTASON
VARMISTAMINEN

Jatkuva koulutus uusista
tutkimusmenetelmistä ja
eettisistä kysymyksistä

Monitieteiset toimikunnat:
tieteenalaosaaminen,
lainsäädäntö, teknologia

Eettisen harkinnan tukeminen:
tilaa kokemusten jakamiselle

ARVIOINNIN SUJUVOITTAMINEN

Digitaaliset arviointialustat

Selkeämmät ohjeistukset ja
mallipohjat tutkijoille

Neuvonta ja vuorovaikutteinen
arviointiprosessi

LAADUN JA LUOTTAMUKSEN
VAHVISTAMINEN

Arviointien läpinäkyvyys

Palautteiden johdonmukaisuus ja
yhtenäisyys

Tutkijoiden ja toimikuntien
välinen luottamuksellinen
vuoropuhelu

TYÖPAJAN KULKU

VALITAAN RYHMÄ

- 1) Tiukentuvat vaatimukset
- 2) Kanssatutkimus ja etnografia
- 3) Tutkimusturvallisuus
- 4) Toimikuntatyön kehittäminen

Max 8-10 hlö/ryhmä

JÄRJESTÄYTYMINEN

Esittäytyminen

Valitaan kirjuri ja tulosten esittäjä

Työpajan järjestäjät fasilitoivat tarvittaessa keskustelua

KESKUSTELU

Aikaa 20 min

Kirjatkaa keskeiset huomiot

Valitkaa kolme tärkeintä asiaa, jotka haluatte nostaa esiin

TULOKSET

Esitelkää kolme tärkeintä asiaa

Jos useampi ryhmä, muut täydentävät edellisiä esityksiä

TYÖPAJA

LISÄÄNTYVÄT VAATIMUKSET

Kuka vastaa, miten
viestitään, miten
pysytään ajan tasalla?

Miten tekoäly liittyy
ohjeistuksiin?

KANSSATUTKIMUS JA ETNOGRAFIA

Mitkä ovat eettisen
ennakkoarvioinnin
haasteet
kanssatutkimuksen ja
etnografian osalta?

Millaisia toimenpiteitä,
ratkaisuja ja
kehityskohteita
tunnistetaan?

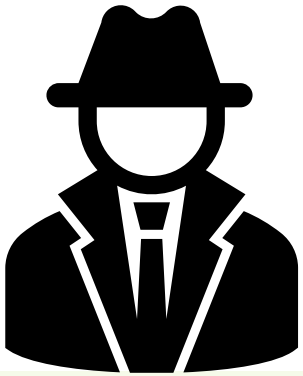
TUTKIMUS- TURVALLISUUS

Mitkä ovat mielestäsi
tärkeimmät
tutkimusturvallisuudessa
huomioon otettavat
seikat? Mitkä ovat
konkreettisia asioita?

TOIMIKUNTATYÖN KEHITTÄMINEN

Miten eettisen
ennakkoarvioinnin laatu
ja arviointiprosessin
sujuvuus varmistetaan
muuttuvassa
toimintaympäristössä?

KIITOS!

HEIKKI EILO
Tampereen yliopisto

VEIKKO IKONEN
VTT

LAURA KITTINEN
LUKE

AURA KIVILAAKSO
Helsingin yliopisto